

KUTATÓMUNKA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVTÁRAKBAN (1966)

Frey Tamásné

A hazai könyvtártudományi kutatások első, átfogó értékelését, a fejlődés kívánatos irányát és arányait az 1960-as ankét előadói és hozzászólói végezték el, illetve jelölték meg. (1)

Az ankét óta bekövetkezett változásokról nyújt áttekintést Fülöp Géza: A könyvtártudományi kutatás helyzete (1965) c. tanulmányában. (2)

Cikkünk a hivatkozott dokumentumok nyújtotta sokoldalú áttekintéshez azal kíván hozzájárulni, hogy az 1966-ban bejelentett valamennyi új kutatás adatainak rövid ismertetése mellett a tárgyat mindössze egyetlen szempontból teszi elemzés tárgyává:

az új miniszteri rendelet megjelenésének évében milyen tényezők befolyásolták a könyvtárakban folyó kutatások témájának megválasztását s e tényezőkre mennyiben hatott a Távlati Könyvtártudományi Kutatási Program?

1. A kutatások szervezése

1966-ban az új kutatások bejelentésére 149 könyvtár, illetve hálózati központ kapott felhívást. A felhívást a hálózati központok továbbították a hálózatukba tartozó könyvtárakhoz, a nagyobb hálózati egységek közvetlen kaptak felkérést.

A pályázati felhívást, a távlati kutatási tervet és a könyvtárakban folyó kutatások új rendjét ismertető körlevelet a KMK 59 MM főhatóságu könyvtárnak, illetve hálózati központnak küldte meg.

90 könyvtárat, illetve hálózati központot az OKDT elnöke kért fel az új kutatások bejelentésére.

A 149 intézmény közül 40 válaszolt. Nemleges választ adott 18 könyvtár.

Uj kutatást jelentett 22 könyvtár, továbbá a KMK és az ELTE Könyvtár-tudományi Tanszéke. Tehát 1966-ban nem indított új kutatást, vagy nem szolgáltatott adatot 128 megkérdezett könyvtár, illetve hálózati központ.

A kutatások szervezését hátrányosan befolyásolta, hogy a távlati kutatási tervet és a pályázati felhívást csak 1966 májusában kapták meg a könyvtárak, továbbá, hogy az új miniszteri utasítás az 1966. évi új kutatások bejelentési határideje után jelent meg. Ezért 1966-ban néhány könyvtár tartózkodott új kutatások engedélyezésétől (pl. az OSzK).

A KMK kutatás szervezési feladatainak megfelelően 21 kutató számára gondoskodott szakmai konzultánsról. E feladatra a következő szakembereket kérte fel:

Bóday Pál osztályvezető
(KMK)

Dr. Domanovszky Ákos igazgatóhelyettes
(Egyetemi Könyvtár, Bp.)

Fülöp Géza egyet. adjunktus
(ELTE Könyvtártudományi Tanszék)

Dr. Haraszthy Gyula főosztályvezető
(Országos Széchényi Könyvtár)

Kisfaludi Sándor osztályvezető
(Országos Pedagógiai Könyvtár)

Dr. Kovács Máté egyetemi tanár
(ELTE Könyvtártudományi Tanszék)

Dr. Patek Ferenc osztályvezető
(KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézet)

Dr. Szentmihályi János egyet. docens
(ELTE Könyvtártudományi Tanszék)

Dr. Tóth András osztályvezető
(Egyetemi Könyvtár, Bp.)

Vásárhelyi Pál osztályvezető
(KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézet)

Dr. Zibolen Endre, a neveléstudományok kandidátusa

2. A. kutatóhelyek

Az 1966-ban új kutatást jelentő könyvtárak és egyéb intézmények a következők:

A. Tudományegyetemi könyvtári hálózatok

1. Eötvös Loránd Tudományegyetem Központi Könyvtára
2. ELTE Jogtudományi Kari Könyvtár
3. József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára, Szeged
4. Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára, Debrecen

B. Iskolai könyvtári hálózat

5. Országos Pedagógiai Könyvtár, Budapest
6. Tanítóképző Intézet Könyvtára, Sárospatak

C. Tanácsai közmuvelődési könyvtári hálózatok

7. Katona József Megyei Könyvtár, Kecskemét
8. Városi Somogyi Könyvtár, Szeged
9. Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, Győr
10. Megyei Könyvtár, Veszprém

D. Műszaki felsőoktatási könyvtári hálózatok

11. Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára
12. Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Miskolc

E. Akadémiai könyvtári hálózat

13. MTA. Biokémiai Intézet Könyvtára, Bp.
14. MTA. Központi Könyvtár

F. Mezőgazdasági és erdészeti könyvtári hálózat

15. Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára, Gödöllő
16. Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Könyvtára, Bp.

G. Orvostudományi könyvtári hálózat

17. Orvostudományi Egyetem Könyvtára, Szeged

H. Szakszervezeti közmuvelődési könyvtári hálózatok

18. Békés Megyei SZMT Központi Könyvtára, Békéscsaba

I. Műszaki termelési könyvtári hálózat

- 19.ÉM. Építésügyi Tájékoztatási Központ, Bp.
20. Vasuti Tudományos Kutatóintézet, Bp.

J. Hálózaton kívüli könyvtárak

21. Belkereskedelmi Kutató Intézet Könyvtára, Bp.
22. SZOT Központi Iskola Könyvtára, Bp.

K. 23. OSzK Könyvtártudományi és Módszertani Központ

24. ELTE, Könyvtártudományi Tanszék.

I. sz. táblázat

	H á l ó z a t	Kutató- helyek száma	Kutatók száma	Témák száma	Ebből könyv- tár tu- dományi téma
MM főhatósági könyv- tári hálózatok	Tudományegyetemi hálózatokból	4	10	12	8
	Műszaki felsőokta- tási hálózatokból	2	11	12	9
	Iskolai hálózatok- ból	2	3	3	2
	Tanácsi közművelő- dési hálózatokból	4	14	10	8
	<u>Összesen:</u>	12	38	37	27
Egyéb főhatósági könyv- tári hálózatok	H á l ó z a t				
	MTA hálózatból	2	25	38	15
	Műszaki termelési hálózatokból	2	4	2	2
	Szakszervezeti há- lőzatokból	1	1	3	3
	Mezőgazd. és erdő- szeti hálózatokból	2	5	6	3
	Orvostudományi há- lőzatokból	1	1	1	-
	<u>Összesen:</u>	8	36	50	23
Egyéb kutató helyek	Hálózaton kívüli könyvtárak	2	4	2	-
	ELTE Könyvtártudo- mányi Tanszék	1	11	21	21
	KMK	1	6	6	6
	<u>Összesen:</u>	4	21	29	27
	Országos összesi- tésben	24	95	116	77

III.sz. táblázat

A Távlati könyvtár- tud-i Kut-i program főbb tárgykörei és az azoból történt témaválasztások	I könyvtárakban dolgozó kutatók és téma Könyvtári Kut.össz. választásai.					Egyébintézm. dolgozó kutatók VI csop. Kut.-létsz.	Az össz. intézetben dolgozó kutatók létszáma = 95
	1. csop. Kut.lét- száma 21	2. csop. Kut.lét- száma 8	3. csop. Kut.lét- száma 28	4. csop. Kut.lét- száma 17	5. csop. Kut.lét- száma 4		
I. Társadalmi összefüg- gések. Tervezés és szervezés	3	-	3	1	-	7	5 12
II. A könyvtári és do- kumentációs munka vezetése, értékelé- se, gazdaságossága	2	-	-	-	-	2	- 2
III. Igénykutatás	3	-	2	4	1	10	1 11
IV. Az olvasószolgálat kérdései	1	-	-	-	-	1	1 2
V. Szakirodalmi tájékoz- tatás (Bibl.Dok.)	-	-	2	-	-	2	2 4
VI. Az állomány kérdései	-	-	-	-	-	-	- -
VII. Információ tárolás és visszakeresés	4	2	2	-	3	11	4 15
VIII Könyv és könyvtör- ténét	7	-	1	3	-	11	11 22
Témaválasztások a Programból <u>Összesen:</u> 20	2	10	8	4	4	44	24 68
Programon kívüli ku- tatások	3	2	6	1	-	12	8 20
Nem könyvtártudomá- nyi kutatások	7	6	20	9	-	42	- 42
	10	8	26	10	-	54	8 62

A kutatóhelyek, a kutatók és a kutatási témák

megoszlása főhatóság szerint

MM-hez	tartozó intézmény	= 14,	kutató = 55,	téma = 64
MTA-hoz	" "	= 2	= 25	= 38
FM-hez	" "	= 2	= 5	= 6
Eü.Min-hoz	" "	= 1	= 1	= 1
SZOT-hoz	" "	= 2	= 4	= 4
ÉM-hez	" "	= 1	= 2	= 1
Belker.Min.-hoz	" "	= 1	= 1	= 1
KPM-hez	" "	= 1	= 2	= 1
	Összesen	= 24	= 95	= 116

3. Kutatási statisztika

1966-ban 116 új téma kutatását jelentették, ebből 39 nem könyvtártudományi téma. 10 nem könyvtártudományi téma kutatása az MM-hez, 29 egyéb főhatóság alá tartozó intézményekben folyik.

A jelentő intézmények 77 könyvtártudományi téma kutatását jelezték. Ezek közül 54 témát az MM, 23 témát egyéb főhatóságu könyvtárból jelentettek. A 77 könyvtártudományi téma közül 22 történeti jellegű, a többi részben könyvtár-elméleti, részben gyakorlati kérdésekkel foglalkozik.

A főhatóságok alá tartozó, kutatást jelentő intézményekről, kutatóikról és a választott témák jellegéről az I. és a II. sz. táblázat tájékoztat. (Meg kell jegyezniünk, hogy a nem MM főhatósága alá tartozó intézményekben folyó kutatómunkáról -mint ez az adatokból is kitűnik- az OKDT felhívása ellenére is rendkívül hiányosak az adataink).

4. A kutatók

1966-ban új téma kutatására 95 személy jelentkezett, ezek közül könyvtártudományi téma kutatását 62-en, nem könyvtártudományi téma kutatását 35-en vállalták. 2 kutató többirányú kutatómunkát végez, ezért mindkét csoportban szerepelnek.

A kutatókból hivatali besorolásuk alapján 6 csoportot képeztünk:

1. Könyvtárigazgató, könyvtárvezető és helyetteseik
2. Osztályvezetők és helyetteseik

3. Csoportvezetők és helyetteseik. Tudományos főmunkatársak, tudományos munkatársak.
4. Főkönyvtáros. Könyvtáros I, II, III.
5. Nem könyvtári szakemberek
6. ELTE Könyvtártudományi Tanszék és KMK dolgozó

A továbbiakban az egyes csoportokba tartozó kutatók által választott témákat megkíséreltük elhelyezni a Távtati Könyvtártudományi Kutatási Program főtémaköreiben -külön kezelve a programon kívüli könyvtártudományi és a nem könyvtártudományi témaválasztásokat. (Ld. III. sz. táblázat).

A témaválasztások számításánál úgy jártunk el, hogy minden témát annyiszor soroltunk be, ahányszor választották, azaz pl. az 1 témán dolgozó 3 tagu munkaközösség esetében a téma, ill. a "választás" 3 ízben került besorolásra.

Ezért a témák összege nem lehet azonos a témaválasztások összegével.

1. csoport. Könyvtárigazgatók, könyvtárvezetők és helyetteseik

E csoportba 21 személy tartozik, a kutatási témák száma 28. Főhatóságilag a megoszlás egyenletes: 10 kutató tartozik az MM, 11 egyéb főhatóságokhoz. E csoport témaválasztásánál a könyvtártudományi témák dominálnak; érdekes azonban, hogy ezen belül a könyv- és könyvtártörténeti témák iránt legnagyobb az érdeklődés (7 esetben választottak e tárgykörből). A további témák megoszlának az "Információ-tárolás és visszakeresés", a "Társadalmi összefüggések. Tervezés és szervezés", az "Igénykutatás", a "Könyvtári és dokumentációs munka vezetése, értékelése, gazdaságossága", az "Olvasószolgálat kérdései" és a programon kívüli könyvtártudományi tárgykörök között.

2. csoport. Osztályvezetők és helyetteseik

E csoportba tartozók száma 8 fő, közülük 1 fő dolgozik MM főhatóságu intézményben. Kutatási témáik száma: 10. A csoport létszáma nem-kivánatosan alacsony; témaválasztásukat csak ismertetni lehet, értékelni alig. Két esetben választottak az "Információ-tárolás és visszakeresés" témakörből, 2 esetben programon kívüli témát, 6 esetben pedig nem könyvtártudományi témát jeleztek.

A csoportnak az 1966. évi új kutatásokban való kisszámú részvétele azal magyarázható, hogy a rendszeresen kutató osztályvezetők régi témáikon több éven át dolgoznak, kevesen vállalják új téma kutatását. Másrészt azonban elgondolkodtató, hogy a jelentett új témák többsége a nem könyvtártudományi kutatások kategóriájába tartozik.

3. csoport. Csoportvezetők és helyettesek, tudományos főmunkatársak és munkatársak

Létszámuk 28, ebből 13 MM, 15 egyéb főhatóságok alá tartozó könyvtárak dolgozói. Kutatási témák száma 35. Főhatósági szempontból összehasonlítva az 1., 2. és 3. sz. csoportok összetételét, szembetűnő a közöttük lévő különbség. Uj, az 1. csoportban egyenlő arányban szerepeltek az MM és az egyéb főhatóságok alá tartozók, a 2. és 3. csoportban az arány viszont az utóbbiak javára tolódik el. Témaválasztásaikban feltűnő a központi kutatási programba tartozó témák kis százaléka, eltolódás a nem könyvtártudományi és a programon kívüli témák felé. Ez a jelenség annál is sajnálatosabb, mert egyrészt a kutatók "derékhadát" képezik, másrészt feltehetően fontos könyvtári munkaterületen dolgoznak.

4. csoport. Főkönyvtárosok, könyvtáros I, II, III.

Létszámuk 17, ebből MM főhatóságu 13, egyéb főhatóságu könyvtári kutató 4. A vállalt kutatási témák száma: 17. Az arány itt az MM főhatóság javára tolódik el. Témaválasztásuk: nem könyvtártudományi 9, könyv- és könyvtártörténeti 3, "igénykutatási" 4. Lényegében e 3 témakörre koncentrálnak az érdeklődés, ezen túlmenően csak az 1-es és a programon kívüli témakör szerepel 1-1 esetben.

5. csoport. Nem könyvtári szakemberek

Bár e csoport mindössze 4 tagu, mégis érdemesnek tartjuk külön kezelni az ide tartozókat, hiszen új színt képviselnek a könyvtártudományi kutatók körében. E csoport tagjai mérnökök és közgazdászok, 1 közülük MM, 3-an pedig egyéb főhatóságu intézményekben dolgoznak, és mindnyájan könyvtártudományi témák kutatásába kapcsolódtak be. Elsősorban az információ-tárolás és visszakeresés kérdései érdeklik őket, azonban akad 1 olyan kutató is közöttük, aki egy igénykutatással foglalkozó munkaközösséghez csatlakozott. A kutatási témák száma: 3. E csoport tagjai valamennyien munkaközösségben kutatnak és a 3 téma szerepel az 1. csoport témái között is.

E réteg fokozódó mértékben történő bekapcsolása a könyvtártudományi kutatómunkába kívánatos lenne. Néhány fontos témakörben, mint pl. "A könyvtári és dokumentációs munka vezetése, értékelése, gazdaságossága", a közgazdászok bevonása nagy haszonnal járna, de növelni kellene azok számát is, akik az "Információ-tárolás és -visszakeresés" tematika kidolgozásában képesek lennének alkotóan közreműködni.

6. csoport. ELTE Könyvtártudományi Tanszék és a KMK, dolgozói

E kutatókból helyesnek látjuk külön csoportot alakítani, mert munkafeltételeik nem azonosak a könyvtárakban dolgozó kutatókéval.

A csoportba 17 kutató tartozik, ebből 11 az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének dolgozója. A kutatott témák száma 27. A csoportban alig van olyan kutató, aki egy témán dolgozik; 4 személy 2 téma, 3 személy 4 téma, 1 személy 3 téma kutatását vállalta. A témaválasztásban nagy szerepet kap a könyv- és könyvtártörténet (11), a programon kívüli kutatások száma is magas (8), de sajnálatos módon e csoportban is "gazdátlan" maradt az Állománykérdései tárgykör.

5. A csoportok értékelése

1. Országosan még mindig kevés adattal rendelkezünk a könyvtárakban folyó kutatásokról.

2. Az MM Könyvtárosztályához tartozó intézmények közül 1966-ban mindössze 12 könyvtár jelentett új kutatást. 1 kivétellel (fővárosi könyvtári hálózat) minden könyvtári hálózattól jeleztek kutatásokat; azonban az MM egyéb főosztályaihoz tartozó könyvtári hálózatok és a hálózaton kívüli könyvtárak passzívok maradtak. Az adatok alapján megállapítható, hogy az 1966-ban bejelentett új kutatások nagy többsége (mind a kutatók 55:40, mind a kutatási témák 64:52, mind a résztvevő intézmények 14:10 tekintetében) az MM Könyvtárosztályának főhatósága alá tartozó intézményekben folyik.

A kutatók többségét az 1, 3, 4. csoportokban találjuk, s bár e csoportok létszámában alig térnek el egymástól (21:28:17), mégis némi "hullámvás" tapasztalható. Az, hogy a kutatók zöme az 1-2-3-as csoportokba tartozik, arra mutat, hogy a beosztás és a kutatómunka vállalása között bizonyos összefüggés észlelhető. A magasabb beosztásúak közül aránylag többen vesznek részt a kutatásban, mint a beosztottak közül.

Az egyes csoportok főhatóság szerinti összetételét vizsgálva megállapítható, hogy az MM főhatóságu könyvtárakban az igazgatók, a főkönyvtárosok és a könyvtáros I. II. III. besorolású dolgozók, továbbá a tudományos fő- és -munkatársak közül kerül ki a legtöbb kutató, míg az egyéb főhatóságuaknál annyi eltérés tapasztalható, hogy az alacsonyabb besorolású dolgozók alig vesznek részt a kutatásokban.

A beosztással járó könyvtári munkakör, úgy tűnik, alig determinálja a témaválasztást; a választott témáknak a kutató munkaköréhez viszonyítottan nincs, vagy alig van "alkalmazott" jellege.

IV. sz. táblázat

A távlati Könyvtártudományi kutatási Program főbb tárgykörei	Országos könyvtárak	Egyetemi könyvtárak	Tanácsai és szakiszerv. kvtárak	Szak-könyvtárak	Kvtárban dolgozó öszs.kutatók és téma választásai	Egyéb inden kutatók és téma választásai	Öszs.kutatók és téma választásai
Kutatók száma	26	27	15	10	78	17	95
I. Társ-i összefüggések tervezés és szervezés	2	3	2	-	7	5	12
II. A könyvtári és dokumentációs munka értékelése	1	1	-	-	2	-	2
III. Igénykutatás	1	2	7	-	10	1	11
IV. Az olvasószolgálat kérdései	-	-	1	-	1	1	2
V. Szakirodalmi tájékoztatás	-	-	2	-	2	2	4
VI. Az állomány kérdései	-	-	-	-	-	-	-
VII. Információ tárolás és visszakeresés	2	2	1	6	11	4	15
VIII. Könyv és könyvtörténet	1	9	-	1	11	11	22
Összesen:	7	17	13	7	44	24	68
Programon kívüli kutatások	7	3	2	-	12	8	20
Nem könyvtártudományi kutatások	24	11	3	4	42	-	42
Összesen:	31	14	5	4	54	8	62

Összefoglalás

1. Ha a központi "kutatási program" hatását tesszük mérlegre, akkor megállapítható, hogy e programból történt a témaválasztások több mint fele: számszerűleg 68, míg a programon kívüli és a nem könyvtártudományi témaválasztások száma 62. Tehát a program hatása globálisan érvényesült.

2. Ha a témaválasztásokat abból kiindulónan vizsgáljuk, hogy a kutatók mely könyvtár típusban dolgoznak, akkor a kutatások összképe a következőképpen alakul (ld. IV. sz. táblázat).

Az országos könyvtárak 26 kutatót jelentettek, akik témáikat 7 esetben a Távlati Könyvtártudományi Kutatási Programból, 31 esetben azonban programon kívül és nem könyvtártudományi témakörből választották. Nem jelentettek kutatást az olvasószolgálat, a szakirodalmi tájékoztatás és az állomány kérdései témakörből. Ugyanez a 3 téma maradt gondozatlan az egyetemi könyvtárak kategóriájában is, ahol 27 kutató szerepel. A Távlati Könyvtártudományi Kutatási Programból történt témaválasztásaik száma 17, ebből 9 könyv- és könyvtártörténettel foglalkozik. A programon kívüli és nem könyvtártudományi témaválasztások száma 14.

A közművelődési könyvtárak kategóriájába soroltuk az egyetlen kutatást jelentő SZMT Központi Könyvtárat is, így e kategóriában a kutatók száma 15. Témaválasztásaik közül 13 tartozik a Távlati Könyvtártudományi Kutatási Programba; kiemelkedően sok az igénykutatási témakör: 7. E könyvtár típus kutatói mindössze 5 esetben választottak programon kívüli és nem könyvtártudományi kutatást.

A kis szakkönyvtárak kutatóinak (számuk 10) témaválasztása a legjellegzetesebb. A Távlati Könyvtártudományi Kutatási Programból 7 esetben választották, ebből 6 az információtárolás és visszakeresés, 1 a könyv- és könyvtártörténeti témakörből történt. A nem könyvtártudományi kutatások száma 4 (ezek azonban szintén a gépesítés kérdéseivel foglalkoznak, ha bibliográfiai feltárás formájában is).

3. Mindezekből megállapítható, hogy az országos, az egyetemi és a kis szakkönyvtárakban a kutatók a Távlati Kutatási Program 3 kérdésköréből nem választottak témát: az olvasószolgálat, a szakirodalmi tájékoztatás és az állomány kérdései témakörökből; majdnem ugyanez a helyzet a könyvtári és dokumentációs munka vezetése, értékelése, gazdaságossága esetében is. Összehasonlítva ezeket az adatokat Fülöp Géza már említett cikkének ( ) 6.sz. táblázatával kitűnik, hogy a fenti három témakör iránti érdeklődés a korábbiakhoz viszonyítottan megcsappant, míg a negyedik témakör iránti közömbösség úgy látszik, hagyományos.

Az adatokból nyilvánvaló, hogy a Távlati Könyvtártudományi Kutatási Program egyes témáinak "huzóereje" nem egyforma. Ez lehet, de nem feltétlenül, a Program hibája; tény, hogy a könyv- és könyvtártörténeti és a programon kívüli részkutatások száma más tárgykörökhöz viszonyítottan még ma is sok, ami önmagában nem adna okot aggodalomra; a problémát az jelenti, hogy e témakörökben folytatott kutatások egy részének alig van kapcsolata napjaink kérdéseivel, más részükénél viszont vitatható, hogy kutatás tárgyát képezik-e?

Ugyanakkor örömmel üdvözölhetjük, hogy az információ-tárolás és visszakeresés problematikájával, a társadalmi összefüggések és az igénykutatás kérdéseivel viszonylag sok kutató foglalkozik.

4. A nem könyvtártudományi kutatási témák nagy száma önmagában nem ítéhető el, hiszen a könyvtár fenntartó szerveinek elismerését aligha nyerheti el könyvtártudományi kutatásokkal, sokkal inkább a szolgált tudományterületeken folytatott kutatások eredményezhetik a kívánt megbecsülést. E tényező még egy értelmezésre ad alapot. Feltételezhető ugyanis, hogy a könyvtárakban dolgozó szakemberek egyéni, tudományos érvényesülésüket nem könyvtári vagy dokumentációs munkaterületükön keresik, hanem más tudományterületeken, melyek művelése révén szélesebb körben nyerhetnek társadalmi elismerést. Különösen elképzelhető ez a nem könyvtári végzettségűek esetében, de azoknál is, akik két szakot végeztek az egyetemen.

Bármilyen legyen az indítók, ezt a jelenséget egymással ellentétesen ható erők hozták létre. Érdemes lenne a kérdést széles körben megvitatni (pl. az Egyesületben).

Mindenesetre a könyvtárakban folyó kutatásokban a könyvtártudományi kutatások egészséges részarányát kívánatos a jövőben is biztosítani; az új miniszteri utasítás értelmében az MM főhatóságu könyvtárakban ez elsődlegesen a könyvtárigazgatók és vezetők feladata és felelőssége. Felelőssége azért, mert a könyvtári munka szinte forradalmi változásának korát éljük; a hagyományos, a "kisipari" módszerek kora tűnőben van, s az új kialakítása szokatlan követelményeket állít az összes könyvtárak elé. Új törvényeket, új módszereket kell kikutatni, átértékelve mindazt, amit eddig tudtunk, felhasználva a matematikát, a szociológiát, a pedagógiát és a többi tudományterületeket. Ezt a munkát a könyvtárosok helyett más nem fogja elvégezni.

5. A számadatokból megállapítható egyrészt, hogy a női kutatók számaránya, viszonyítva a férfiakéhoz, kevés: 35:60 (holott köztudomású, hogy a könyvtárosi pályát az "elnőiesedés" veszélyezteti), másrészt a Budapesten lakó és a vidéken lakó kutatók számaránya erősen a fővárosiak javára alakult: 67:28. Kívánatos ezeken az arányokon változtatni.

6. Megállapítható, hogy az új kutatások engedélyezése tekintetében 1966-ban az MTA Központi Könyvtára a legbőkezűbb.

7. Végül meg kell jegyeznünk, hogy megállapításaink érvényessége igen relatívnak tekinthető, két oknál fogva:

a/ kevés adat áll rendelkezésünkre országos viszonylatban,

b/ csak az 1966. évi jelentések adatainak elemzésére szorítkoztunk és az adatok gyűjtését 1966. decemberében lezártuk. Továbbá figyelmen kívül hagytuk az 1965-ben befejezetlen kutatásként nyilvántartott 18 országos jellegű és 27 helyi jellegű könyvtártudományi kutatást. Ezek sorsáról ma keveset tudunk; az átmenő kutatásokat a könyvtárak nem jelentették.

- (1) A könyvtártudományi kutatás kérdéseiről. Bp. 1961. OSzK. Könyvtártudományi és Módszertani Központ. 49. p.
- (2) Könyvtári Figyelő. 1965. 5-6. sz. 423-441. p.
- (3) 158/1966. (M.K.15.) M.M.

Könyvtárgépesítési Füzetek

A KMK mellett munkabizottság létesült, amely a könyvtárak műszaki fejlesztésének kérdéseivel foglalkozik. A munkabizottság Könyvtárgépesítési Füzetek címmel kiadványsorozatot indított, amelynek rövid, néhány íves terjedelmű füzetei egy-egy részletkérdést tárgyalnak.

A sorozat első tagjaként Horváth Tibor füzete jelenik meg. A tanulmány a hazai kézi lyukkártya rendszerek általánosítható tapasztalatait foglalja össze. Az alkalmazás korlátainak és előnyeinek elemzése mellett terjedelmes fejezet foglalkozik a szervezés kérdéseivel. A füzet ajánlással jár, amellyel a szerző a lyukkártyatechnika elterjedését kívánja elősegíteni.

Tartalom:

Alkalmazási területek: 1. Az alkalmazás elvi szempontjai. 2. Igazgatás. 3. Könyvtári munkafolyamatok: a/ Leltár, helyrajzi katalógus, b/ Kölcsönzés, c/ Szakirodalmi dokumentáció. 4. Felmérések adatainak elemzése. 5. Adatdokumentáció.

Az alkalmazás problémái: 1. Az alkalmazás korlátai. a/ Nagyságrendek, b/ Szellemi előfeltételek, c/ Szemléleti korlát, d/ Hátrány a visszakeresésben. 2. A bevezetés előnyei: a/ A feltárás mélysége, b/ Anyaghoz igazodás, c/ Előny a visszakeresésben, d/ Gazdaságosság.

Szervezési kérdések. 1. Szellemi előkészítés. a/ Vezetésszavas rendszer, b/ Szakrendszerek felhasználása, c/ Elméleti meghatározás. 2. A visszakeresési szempontok jelentkezése a szervezésben. a/ Csoportosítás, b/ Többfokozatu keresés biztosítása. 3. Kódolás. 4. Tipusmegoldások. 5. Munkaszervezés. a/ Peremlyukkártyák, b/ Fénylyukkártyák.

Eszközök: 1. Peremlyukkártyák. 2. Fénylyukkártyák.

Kalauz az irodalomhoz